ПРИНОСЪ КЪМЪ ИЗУЧАВАНЕ НА ОСИТѢ *(Vespidae, Hymenop.)* ВЪ БЪЛГАРИЯ

Отъ д-ръ Н. Атанасовъ

BEITRAG ZUM STUDIUM DER FALTENWESPEN BULGARIENS *(Vespidae, Hymenop.)*

Von Dr. N. Atanassov

Въ настоящия трудъ сж изложени проучванията ми върху нашитѣ *Vespidae*, които направихъ при проф. д-ръ H. Bischoff въ Берлинъ презъ 1938 год., и които допълнихъ въ последно време.

У насъ видоветѣ отъ сем. *Vespidae* иматъ сравнително широко разпространение, като голѣма часть следватъ разпространението на растителнитѣ видове. При това разпространение нѣкои видове отъ сем. *Vespidae* се очертаватъ въ планинитѣ като елементи на субалпийската и алпийска зона, като съ това сочатъ своя срѣдноевропейския характеръ; други се срѣщатъ низко въ равнинитѣ, но достигатъ и алпийската граница въ планинитѣ, показвайки по този начинъ космополитния си характеръ; трети — достигатъ равнището на морето — предимно ксерофитни, типични за Медитеранската зона и България. За сега като най-северни находища въ България сж Видинъ, двореца Евксиноградъ, а най-южни — о-въ Тасосъ, Деде-Агачъ; най-западни — Суха-гора пл., Битоля, и най-източни — Бургасъ, Странджа-планина.

Освенъ разработения материалъ отъ България имахъ на разположение и такъвъ, събиранъ въ Далмация и Гърция отъ д-ръ Ив. Бурешъ; Източна Тракия, Бѣломорска Тракия и Мала-Азия — отъ д-ръ Ив. Бурешъ и Д. Илчевъ.

Въ настоящия приносъ сж публикувани 41 вида и варietети. Отъ тѣхъ нови за фуната на България сж следнитѣ 21 вида: *Vespa orientalis* Fab., *V. norvegica* F. var. *norvegica* F., *V. norvegica* F. var. *saxonica* F., *Pseudovespa austriaca* Panz., *Pseudovespa omissa* Bisch., *Polistes kohli* D. T., *P. opinabilis* K., *P. chinensis* Fabr., *P. sulcifer* Zimm., *Discoelius zonalis* Panz., *Eumenes mediterraneus* Kr., *Rhynchium oculatum* F., *Symmorphus murarius* L. var. *nidulator* Sauss., *S. gracilis* Br., *Ancistrocerus parietinus* L., *An. oviventris* W., *An. renimacula* Lep., *An. pictipes* Thoms., *Odynerus chevrieranus* Sauss., *Od. innumerabilis* Sauss. и *Hoplopus spinipes* L. Новитѣ видове и варietети сж означени съ звездичка.

Тукъ изказвамъ най-голѣма благодарность на моя проф. д-ръ H. Bischoff, за вещото му ржководство при опредѣляне на видоветѣ отъ сем. *Vespidae*, изложени въ настоящия трудъ.

Семейство Vespidae.

Всички видове отъ това семейство въ спокойно състояние сгъватъ преднитѣ си крила (Faltenwespen). Храната имъ е растителна и животинска. Споредъ начина на живота си се раздѣлятъ на: социални *(Vespinae)* ♀, ☿, ♂, солитерни *(Eumeninae)* ♀, ♂ и флориколни *(Masarinae)* ♀, ♂.

Родъ Vespa L.

Живота на ситѣ е сходенъ съ този на земнитѣ пчели. Въ началото на пролѣтьта презимувалата оплодена женска създава ново семейство, което въ края на есеньта загинва. Гнѣздото е направено отъ специална книжна материя, продуктъ на дървени частици и слюнка. То има предпазна външна обвивка и виси свободно на запазено мѣсто или въ земята.

Родътъ *Vespa* има повече отъ 50 вида, единадесеть отъ които се срѣщатъ въ България, а останалитѣ въ Северна Америка и Азия, липсватъ въ Австралия, тропична Африка и Южна Америка, но достигатъ Зундския архипелагъ, както бомбуситѣ екватора, срѣщагъ се още въ Северна Норвегия и Арктичната зона.

У насъ сж известни следнитѣ видове.

1. Vespa crabro L. — Стършелъ. ♀♀, ☿☿, ♂♂.

Vespa crabro е най-голѣмиятъ видъ отъ семейството *Vespidae*. Женскитѣ достигатъ до 26—35 м. м., мжжкитѣ — 21—23 м. м. и работницитѣ — 19—23 м. м. Нашитѣ стършели иматъ червенокафява основна окраска, съ жълти челюсти, клипеусъ и последнитѣ 4 коремни сегменти.

Vespa crabro строи гнѣздата си обикновено въ стари дървета: джбъ, брѣстъ, орѣхъ, круша, липа и др., които достигатъ до размѣри 50—60 см. въ диаметъръ. Строи гнѣзда и въ зидове, дори въ земята, но тѣ сж винаги съ малки размѣри.

За разлика отъ другитѣ *Vespidae* стършелътъ е въ движение, както презъ деня, така и презъ нощьта. Само презъ дъждовни дни и нощи той се спира въ гнѣздото си. При случаи, когато стършелитѣ сж обезпокоени, тѣ нападатъ съ голѣмо ожесточение и прогонватъ нападателитѣ. Стършелътъ ожилва най-болезнено отъ всички познати наши *Hymenopter*'и. Той има дълго до 5 м. м. жило, което влиза

доста дълбоко подъ кожата и причинява освенъ остра болка, нѣщо като тежъкъ ударъ. Ожиленото мѣсто бързо отича, на човѣкъ му долошава, постепенно отмалява, стига до трескаво състояние, а понѣкога кожата се покрива съ пѫпки. Намаляването на болкитѣ и облекчението отъ подутинитѣ идва следъ два-три дни, ако се прави компресъ съ боровъ разтворъ. Повече отъ едно ожилване довежда до усложнения: изгубване съзнание, бълнуване, а може би и смърть. При многократни ожилвания на едри и дребни бозайници сѫ установени положителни случаи на смърть.

При нормално развитие, стършелитѣ сѫ полезни, понеже унищожаватъ много насѣкоми, главно скакалци. Заедно съ това, обаче, тѣ сѫ вредни, понеже правятъ въ зрѣлитѣ плодове доста голѣми и дълбоки дупки; убиватъ много медоносни пчели, на които изсмукватъ меда изъ гушата, а трупа сдъвкватъ за храна на ларвитѣ си. Стършелитѣ въ гористи мѣстности изгризватъ младитѣ стъбла или тънки клончета на ясена, елхата, брѣзата, люляка и други съ мека дървесина горски породи. Установено е, че стършела причинява повреди и на младитѣ дѫбови гори, които сѫ обектъ на лесовъдството.

У насъ стършела е сравнително широко разпространенъ; събиранъ е главно отъ: двореца Евксиноградъ, 20. V. 1928 г., д-ръ Иванъ Бурешъ; Бургасъ, 19. IX. 1910 г., П. Чорбаджиевъ; Стара планина, вр. Веженъ, вис. 2,100 м., 29. VIII. 1934 г., Н. Атанасовъ; въ околностьта и изъ горскитѣ ливади на с. Дерманци — Луковитско, 2. IX. 1934 г., Н. Атанасовъ; Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 г., д-ръ Иванъ Бурешъ; околностьта на гр. Берковица, 25. VI. 1922 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Софийското поле, 21. VIII. 1901 г., д-ръ Иванъ Бурешъ; Люлинъ, 20. VI. 1940 г., Н. Атанасовъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Драгалевския манастиръ, 15. VII. 1917 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Панчарево — Софийско, 12. VII. 1925 г., Н. Радевъ; Срѣдна-гора, въ политѣ на вр. Братия, вис. 1,000 м., 20. VII. 1941 год., д-ръ Н. Атанасовъ; с. Турия, Казанлъшко, 10. VI. 1921 г., Д. Иоакимовъ; Сливенъ, 10. VI. 1914 г., П. Чорбаджиевъ; Странджа планина, 11. VI. 1933 г., Кр. Тулешковъ; двореца Кричимъ, 1. VII. 1940 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Централни Родопи, Чепино, 30. VII. 1927 г., Пенчо Дрѣнски; Рила пл., вис. 2,000 м., 15. VIII. 1936 г., П. Дрѣнски; Рила пл., Овнарско, вис. 1,200 м., 22. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Горна Джумая, 20. VI. 1930 г., Н. Фененко; Кресненско дефиле, гара Пиринъ, 4. VI. 1930 г., Д. Папазовъ; Св. Врачъ, по течението на р. Бистрица, 10. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Левуново, 20. V. 1936 г., Н. Атанасовъ; Алиботушъ пл., 10. VI. 1936 г., Н. Атанасовъ; около гр. Драма, 1. VI. 1919 г., Ал. Петровъ; Гюмюрджина, 24. IV. 1914 г., д-ръ Ив. Бурешъ;

Кавадарци, 20. VII. 1918 г., Ал. Петровъ; Ресенъ, 1. V. 1918 г., Ал. Петровъ.

Въ сбиркитѣ на Царския естествено-исторически музей се намѣри единъ екземляръ отъ *Vespa crabro* събранъ отъ Н. В. Царь Фердинандъ I, въ Königsberg при Кобургъ, на 17. VI. 1926 г., а сѫщо така и единъ отъ Гравоза — Далмация, събранъ отъ д-ръ Ив. Бурешъ, 16.IX. 1910 г.

Н. Недѣлковъ (13) го съобщава още отъ: Свищовъ, Разградъ, Враца, Търново, Елена, Севлиево, Троянъ, Пазарджикъ, Чирпанъ и Ст. Загора.

Географско разпространение. На Балканския полуостровъ е познатъ отъ Цариградъ, Черна-гора, Албания и Босна. Разпространенъ е по цѣлото Северно полукълбо.

* 2. **Vespa orientalis** Fabr. ♀♀, ♂♂.

Новъ видъ за фауната на България. Събранъ въ околностьта на Деде-Агачъ, 18. VII. 1918 г., отъ д-ръ Ив. Бурешъ; Сѣрско, 12. VII. 1917 г., Н. Недѣлковъ; Драма, 7. VI. 1918 г., Ал. Петровъ; а сѫщо така е събранъ при Волосъ — Гърция, на 16. IV. 1911 г., отъ д-ръ Ив. Бурешъ.

Презъ м. юний т. г. при посещението ми на островъ Тасосъ, наблюдавахъ този видъ твърде начесто, особено при разливи на малки поточета, кѫдето го и уловихъ.

Географско разпространение. Сицилия, островъ Корфу, Албания, Гърция, Сирия, Египетъ, Северна Африка, Кавказъ, Западна Азия до Индия.

3. **Vespa media** Deg. ♀♀, ♂♂.

Vespa media строи най хубавото гнѣздо отъ всички *Vespidae*, което свободно виси върху клонитѣ на разни храсталаци и понѣкога върху сливови дръвчета.

Този видъ е известенъ отъ: Варна, изъ храсталацитѣ на носъ Галата, 25. VII. 1939 г., Н. Атанасовъ; с. Дерманци, Луковитско, 6. V. 1941 г., д-ръ Н. Атанасовъ; изъ околностьта на Берковица, 25. VI. 1922 год., д-ръ Ив. Бурешъ; въ горичкитѣ надъ гара Лакатникъ 26. V. 1935 год., Н. Атанасовъ; Срѣдна-гора, въ политѣ на вр. Братия, вис. 1,000 м., 20. VII. 1941 г., д-ръ Н. Атанасовъ; Голо-бърдо, вис. 1,000 м., 19. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Рила пл., Чамъ-кория, вис. 1,450 м., 15. VIII. 1931 г., д-ръ Ив. Бурешъ; надъ Сливенъ, 10. VI. 1908 г., П. Чорбаджиевъ; Св. Врачъ, по течението на р. Бистрица, 12. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ.

Географско разпространение. Цѣла Срѣдна и Северна Европа, чакъ до Севера Норвегия. Споредъ André (1) не се срѣща въ Сицилия, Португалия и Срѣдна Испания.

* 4. **Vespa norvegica** F. var. **norvegica** F. ♀♀, ☿☿, ♂♂.

Новъ видъ за фауната на България, открытъ отъ Н. В. Царь Борисъ III, при Демиръ-баба-теке на 6. VII. 1923 г. Събранъ е и отъ: Стара планина, вр. Веженъ, височина 2,000 м., 28. VIII. 1934 г., Н. Атанасовъ; Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Централния балканъ, хижа „Юмрукъ-чалъ", височина 1,600 м., 23. V. 1933 г., Кр. Тулешковъ; въ околностьта на Берковица, 25. VI. 1922 г., д-ръ Ив. Бурешъ; гара Черепичъ, 6. VI. 1920 год., д-ръ Ив. Бурешъ; с. Осиково, Врачанско, 4. X. 1933 год., Н. Атанасовъ; гара Лакатникъ, Врачанско, 26. V. 1935 г., Н. Атанасовъ; Голо-бърдо, височина 1,000 м., 19. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Витоша пл., височина 1,650 м., 22. VI. 1939 г., Н. Атанасовъ; Люлинъ пл., височина 1,000 м., 20. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Самоковъ, 7. VII. 1922 г., Д. Илчевъ; Срѣдна-гора, вр. Еледжикъ, височина 1,177 м., 28. VIII. 1933 г., Н. Атанасовъ; Срѣдна-гора, вр. Братия, височина 1,000 м., 28. VII. 1941 г., д-ръ Н. Атанасовъ; Сливенъ, вр. Българка, височина 1180 м., 2. VII. 1912 г., П. Чорбаджиевъ; Странджа пл., 20. VII. 1933 г., П. Дрѣнски; Родопи, Костенецъ, 3. VII. 1939 г., Г. Стояновъ; Родопи, Асеновградъ, 8. V. 1908 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Рила пл., Овнарско, височина 1,200 м., 22. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Чамъ-кория, височина 1450 м., 25. VII. 1930 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Ситняково, 1. VIII. 1908 г., Н. Недѣлковъ; Соленодере, 30. VII. 1934 г., П. Дрѣнски; Рилския манастиръ, височина 1700 м., 20. VII. 1936 г., Н. Атанасовъ; връхъ Мусала, височина 2,[illegible]00 м., 30. VII. 1920 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Осоговска пл., 20. VII. 1935 г., Н. Атанасовъ; Пиринъ пл., Папазъ-гьолъ, височина 2,100 м., 16. VII. 1915 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Алиботушъ, 9. VI. 1935 г., П. Дрѣнски; Боздагъ пл., 1. VI. 1914 г., Д. Илчевъ; Бѣласица пл., 8. V. 1919 г., Кр. Тулешковъ; Благуша пл., 12. VII. 1917 г., Д. Илчевъ.

Географско разпространение. Цѣла Северна и Срѣдна Европа.

* 5. **Vespa norvegica** F. var. **saxonica** F. ☿☿, ♂♂.

Новъ видъ за фауната на България. Презъ май и юний женскитѣ се срѣщатъ най-често по *Cotoneaster*. Строи гнѣздата си подъ покриви на градински постройки, въ праздни кошерища и то винаги съ малки размѣри. У насъ е познатъ отъ следнитѣ находища: Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 год., събр. Н. Атанасовъ; Витоша пл., височина 1650 м., 22. VI. 1939 год., събр. Н. Атанасовъ; Люлинъ, 26. VI. 1938 г., събр. Н. Атанасовъ; с. Луково, Софийско, 14. VIII. 1938 год. събр. Г. Стояновъ; Рила пл., Чамъ-кория, височина 1700 м., 28.

VII. 1926 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; двореца Кричимъ, 1. VII. 1940 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Сливенъ 12. VI. 1914 год., събр. П. Чорбаджиевъ; Алиботушъ пл., 9. VI. 1935 год., събр. П. Дрѣнски; Св. Врачъ, по течението на р. Бистрица, 12. VI. 1938 год., събр. Н. Атанасовъ.

Географско разпространение. Цѣла Срѣдна и Северна Европа.

6. **Vespa silvestris** Scop. **Горска оса.** ♀♀, ☿☿, ♂♂.

Въ България е наблюдавана презъ май, юний и юлий. Строи гнѣздата си върху гредитѣ на градински постройки, а сѫщо така и въ земята, обикновено покрай стръмни пѫтища. Мѫжкитѣ посещаватъ най-често *Umbelliferae*.

Събрана е отъ следнитѣ находища: двореца Евксиноградъ при Варна, 8. VIII. 1935 год., д-ръ Ив. Бурешъ; по крайбрѣжието на носъ Галата—Варна, 18. VII. 1938 год., Н. Атанасовъ; Черепичъ, 1. VI. 1912 год., д-ръ Ив. Бурешъ; с. Осиково — Врачанско, 5. X. 1933 год., Н. Атанасовъ; гара Лакатникъ, 25. V. 1936 год., Н. Атанасовъ; въ околностьта на Берковица, 25. VI. 1922 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 год., д-ръ Ив. Бурешъ; околноститѣ на Сливенъ, 10. VI. 1914 год., П. Чорбаджиевъ; Голобърдо, 19. VI. 1938 год., Н. Атанасовъ; Витоша пл., височина 1300 м., 11. VI. 1939 год., Н. Атанасовъ; Люлинъ, 20. VI. 1938 год., Н. Атанасовъ; с. Бистрица — Софийско, 1. VIII. 1916 год., д-ръ Ив. Бурешъ; двореца Врана, 1. VIII. 1919 г., майоръ Недковъ; с. Панчарево — Софийско, 2. VI. 1925 год., Н. Радевъ; Срѣдна-гора пл., подъ вр. Братия, височина 1000 м., 19. VII. 1941 год., д-ръ Н. Атанасовъ; Западни Родопи, Костенецъ, 3. VI. 1939 год., Г. Стояновъ; Асеновградъ, 10. VII. 1916 год., д-ръ Ив. Бурешъ; двореца Кричимъ, 18. V. 1939 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Рила, Чамъ-кория, 23. VII. 1934 год., П. Дрѣнски; Рила пл., Солено дере, 30. VII. 1934 г., П. Дрѣнски; Рила пл., Овнарско, височина 1200 м., 22. VII. 1919 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Рилския манастиръ, височина 1600 м., 14. VII. 1898 год., Д. Иоакимовъ; Пиринъ пл., Папазъ-гьолъ, височина 2100 м., 16. VII. 1915 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Бъндерица, височина 1800—2000 м., 1. VII. 1933 г., Решъ; Горна-Джумая, 4. VI. 1929 г., Н. Фененко; Кресненско дефиле, гара Пиринъ, 4. VI. 1930 год., Д. Папазовъ; Св. Врачъ, по течението на р. Бистрица, 12. VI. 1938 год., Н. Атанасовъ; Петричъ, 20. VI. 1936 год., Н. Атанасовъ; Неврокопъ, 6. VI. 1936 год., Н. Атанасовъ; Алиботушъ, височина 1000 м., 7. VI. 1935 год., П. Дрѣнски; Гюмюрджина. 24. IV. 1914 год., д-ръ Ив. Бурешъ; околностьта на гр. Драма, 1. VI. 1918 год., Ал. Петровъ; Бадома при Деде-Агачъ, 20. IV. 1914 год., д-ръ Ив. Бурешъ; при Кавадарци, 20. VII. 1918 год.,

Ал. Петровъ; Кожухъ пл., Кичи-кая, височина 1500 м. 18. VII. 1918 год., Д. Илчевъ.

Географско разпространение. Цѣла Европа включително Испания, Черна-гора, Албания.

7. Vespa germanica F. — Германска оса. ♀♀, ☿☿, ♂♂.

Най-разпространения видъ у насъ. Той е намѣренъ въ двореца Кричимъ отъ Н. В. Царь Борисъ III на 3. IV. 1935 г. Събранъ е и отъ следнитѣ находища: Евксиноградъ, 3. VIII. 1935 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Варна, 20. VIII. 1939 год., Н. Атанасовъ; Генишъ-ада — Варненско, 17. VI. 1931 год., Кр. Тулешковъ; Провадия, 1. VII. 1908 год., Н. Недѣлковъ; Русе, 2. VIII. 1928 год., Д. Йоакимовъ; Видинъ, 24. VI. 1927 год., П. Дрѣнски; околностьта на Берковица, 25. VI. 1922 год., д-ръ Ив. Бурешъ; с. Карлуково—Луковитско, 12. VIII. 1932 год., Н. Атанасовъ; с. Дерманци — Луковитско, 12. X. 1933 год., Н. Атанасовъ; Тетевенъ, 25. VIII. 1934 год., Н. Атанасовъ; Стара планина, подъ вр. Веженъ, височина 1800 м., 28. VIII. 1934 год., Н. Атанасовъ; Централния балканъ, къмъ хижа „Юмрукчалъ“ височина 1800 м., 8. VIII. 1935 год., д-ръ Кр. Тулешковъ; с. Турия, Казанлъшко, 7. V. 1920 год., Д. Йоакимовъ; Калоферъ 1. VIII. 1926 год., С. Кантарджиева; Вратца, 2. VII. 1933 год., Н. Атанасовъ; Черепичъ, 5. VII. 1926 год., д-ръ Ив. Бурешъ; с. Осиково, Врачанско, 2. X. 1933 год.; гара Лакатникъ, 26. V. 1935 год., Н. Атанасовъ; Своге, Соф., 10. IX. 1939 год., Ст. Димитровъ; София, 27. V. 1925., П. Дрѣнски; с. Банкя, Соф., 27. IV. 1927 год., П. Дрѣнски; Люлинъ, 26. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Витоша пл., 21. IX. 1939 г., Н. Атанасовъ; Драгалевския манастиръ, 15. VII. 1917 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Панчарево, 20. VII.1925 год., Н. Радевъ; двореца Врана, 3. VI. 1905 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Срѣдна-гора, вр. Братия, височина 1000 м., 20. VII. 1941 год., д-ръ Н. Атанасовъ; Рила пл., Чамъ-кория, 28. VII. 1934 год., П. Дрѣнски; Родопи, Костенецъ, 2. VII. 1940 год., Г. Стояновъ; Родопи, Асеновградъ, 2. VI. 1912 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Хасково, 20. V. 1938 год., Н. Атанасовъ; Ямболъ, 3. VI. 1935 год., Н. Атанасовъ; с. Бѣла, Сливенско, 10. VI. 1935 год., Н. Атанасовъ; Сливенъ, 6. VII. 1914 год., П. Чорбаджиевъ; Бургасъ, 2. VII. 1925 год., П. Чорбаджиевъ; Странджа пл., 15. VI. 1933 год., Кр. Тулешковъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 год., Н. Атанасовъ; Земенъ, 2. VI. 1927 год., П. Дрѣнски; Горна-Джумая, 2. VI. 1930 год., Н. Фененко; Банско, 1. VI. 1936 г., Н. Атанасовъ; Неврокопъ 2. VI. 1936 год., Н. Атанасовъ; с. Слащенъ, Неврокопско, 10. VI. 1936 год., Н. Атанасовъ; Алиботушъ пл., 2. VII. 1937 год., П. Дрѣнски; Свети Врачъ, 12. VI. 1938 год., Н. Атанасовъ; Кресненско дефиле, 2. VI. 1926 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Бѣласица пл., 21. VII. 1930 год., Кр. Ту-

лешковъ; Стъргачъ пл., височина 1250 м., 15. VI. 1938 год., П. Дрѣнски; Драма, 1. VI. 1918 год., Ал. Петровъ; Гюмюрджина, 24. IV. 1914 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Гевгели, 14. VI. 1918 год., Ал. Петровъ; Пелистеръ пл., 1. VI. 1917 год., Д. Богдановъ; Суха гора пл., 12. VII. 1917 год., Д. Илчевъ.

На Балканския полуостровъ е събрана при Омбла — Далмация на 3. IX. 1910 год., отъ д-ръ Ив. Бурешъ, а сѫщо и отъ Кьой-дере, Олимпъ, Мала-Азия, 14. IX. 1909 год. отъ Д. Илчевъ.

Географско разпространение. Цѣла Северна, и Срѣдна Европа, Алжиръ, Сицилия, Черна-гора, Албания, Гърция, Сирия, Мала-Азия и Индия. Срѣща се сѫщо така много често и въ Северна Америка.

8. **Vespa vulgaris** L. — Обикновена оса. ♀♀, ☿☿, ♂♂.

Строи гнѣздата си въ земята, като предпочита окрайнинитѣ на горитѣ. Мѫжкитѣ събирахъ върху *Umbelliferae*. У насъ е събрана отъ следнитѣ находиша: двореца Евксиноградъ при Варна, 30. VII. 1935 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Етрополския балканъ, 12. VI. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Западна Стара-планина, вр. Комъ, 25. VI. 1922 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Врачанско, гара Лакатникъ, 26. VI. 1935 г., Н. Атанасовъ; Сливенъ, 12. VI. 1914 г., П. Чорбаджиевъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; София, 27. V. 1925 г., П. Дрѣнски; с. Панчарево — Софийско, 27. VI. 1925 г., Н. Радевъ; Германския манастиръ, 10. VII. 1911 г., А. Урумовъ; Витоша пл., височина 1,650 м., 26. VI. 1939 г., Н. Атанасовъ; Западни Родопи, Костенецъ, височина 1,000 м., 1. VII. 1912 г., Ана Урумова; Централни Родопи, вр. Сютка, вис. 2076 м., 7. VIII. 1925 г., П. Дрѣнски; Рила пл., Чамъ-кория, височина 1,700 м., 28. VII. 1936 г., д-ръ Иванъ Бурешъ; Рилския манастиръ, височина 1,600 м., 10. VII. 1936 г., Н. Атанасовъ; Рила пл., Овнарско, височина 1,200 м., 22. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Алиботушъ пл., 9. VI. 1936 г., П. Дрѣнски; Пиринъ пл., Папазъгьолъ, височина 2,100 м., 16. VII. 1915 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Кресненско-дефиле, гара Пиринъ, 4. VI. 1930 г., Д. Папазовъ; Осоговската пл., 20. VIII. 1935 г., Н. Атанасовъ; околностьта на гр. Битоля, 12. VI. 1917 г., Д. Богдановъ.

Въ сбиркитѣ на Царския музей имаме и единъ екземпляръ отъ Парнасъ пл., при Атина, Гърция, събранъ отъ д-ръ Кр. Тулешковъ, 16. VII. 1937 г.

Географско разпространение. Позната е отъ цѣла Европа, включително Испания и Канарскитѣ острови. На Балканския полуостровъ е известна отъ Черна-гора, Албания и Гърция.

9. **Vespa rufa** L. — **Червена оса.** ♀♀, ☿☿, ♂♂.

Vespa rufa строи подъ земята повечето плоски гнѣзда само съ три голѣми пити, които иматъ до 3,000 килийки. Голѣмитѣ гнѣзда иматъ обикновено до 700—800 женски и 700—800 мжжки. Най-често мжжкитѣ се наблюдаватъ върху *Umbelliferae*.

У насъ е събрана отъ следнитѣ находища: Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Сливенския балканъ, вр. Чаталка, височина 1,000 м., 8. VIII. 1918 г., П. Чорбаджиевъ; въ околностьта на гара Лакатникъ, 25. V. 1935 г., Н. Атанасовъ; София, 27. V. 1925 г., П. Дрѣнски; Панчарево, 27. VI. 1925 г., Н. Радевъ; Витоша пл., височина 1,650 м., 22. VI. 1939 г., Н. Атанасовъ; Люлинъ, 21. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Рила пл., Ситняково, Чадъръ-тепе, височина 1,730 м., 1. IX. 1917 г., Бьотихеръ; Рила пл., Чамъ-кория, височина 1450 м., 23. VIII. 1904 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Рила пл., Овнарско, височина 1,200 м., 22. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; двореца Кричимъ, 20. V. 1940 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Западни Родопи, околностьта на гара Бѣлово, 10. VIII. 1908 г., Юлиусъ Милде; Централни Родопи, връхъ Сютка, височина 2,076 м., 7. VIII. 1925 г., П. Дрѣнски; Странджа пл., 11. VI. 1933 г., Кр. Тулешковъ; Алиботушъ пл., въ околностьта на с. Петрово, 10. VI. 1936 г., Н. Атанасовъ; Св. Врачъ, по течението на р. Бистрица, 12. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ.

Географско разпространение. Позната отъ цѣла Европа, Испания, Алжиръ и Северна Америка. На Балканския полуостровъ е известна отъ Черна-гора и Албания.

* 10. **Pseudovespa austriaca** Panz. ♀.

Pseudovespa austriaca изглежда, че съжителствува въ гнѣздото на *Vespa rufa* понеже нейното географско разпространение е тѣсно свързано съ това на *Vespa rufa* и не излиза извънъ ареала на последната. Изобщо, *Ps. austriaca* е единъ отъ най-рѣдкитѣ видове на палеарктичната область. Обикновено женскитѣ се срѣщатъ по-често, мжжкитѣ — сж по-рѣдко, а работници — не сж познати.

Областьта на нейното разпространение се простира отъ Атлантическия до Тихия океанъ, презъ цѣла Евроазия и заема само срѣдната и северна часть на тази область. Сжщо така разпространението ѝ включва цѣла Срѣдна и Северна Европа. На изтокъ, както е случая за всички други видове *Vespa*, северната граница на нейното разпространение се спуска малко на югъ, макаръ въ Северна Финландия да достига Ледовито море; очевидно ще се намѣри и по на изтокъ въ Мурманското пристанище. Безъ съмнение, не отива по-далече отъ 65° северна ширина.

Въ Западна Европа *Pseudovespa austriaca* се срѣща преимуществено въ планинитѣ — Швейцария, Германия, Норвегия. Южната граница на разпространението ѝ лежи така сѫщо по-низко отъ 55° северна ширина. Разпространението ѝ продължава въ планинитѣ на Кавказъ, планинската область на Транскавказъ, Централна Азия и стига Камчатка.

Не строи гнѣзда, но изглежда паразитствува въ гнѣздото на *V. rufa*, кѫдето презимувалата женска крадешкомъ снася яйцата си. Презъ юний ♀♀ се наблюдаватъ по *Umbelliferae*.

У насъ този рѣдъкъ видъ намѣрихъ на Витоша пл., по цвѣтнитѣ ливади на връхъ Срѣдецъ, на височина 1,650 м., 24. VI. 1939 г.

Ps. austriaca е новъ видъ за фауната на България.

* 11. **Pseudovespa omissa** Bischoff. ♀♀, ♂♂.

Новъ видъ за фауната на България и Балканския полуостровъ. Описанъ за първи пѫть отъ проф. д-ръ H. Bischoff (6), презъ 1931 г. отъ Тюрингия и Тиролъ, но само върху женски екземпляри. До сега той не е попадналъ на мѫжки екземпляри. За първи пѫть мѫжки екземпляри отъ този видъ установихъ отъ България, които потвърди и проф. Bischoff.

Pseudovespa omissa живѣе най-вѣроятно като съквартирантка при нѣкои други видове отъ р. *Vespa*.

У насъ сѫ известни ♀♀ отъ: Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 г., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 г., събр. Н. Атанасовъ; Люлинъ, 20. VI. 1938 г., събр. Н. Атанасовъ; с. Панчарево, Софийско, 20. VI. 1925 г., събр. Н. Радевъ; София, 10. V. 1927 г., събр. П. Дрѣнски; и ♂♂ отъ: Витоша пл., около Черната скала, вис. 1,700 м., 21. VIII. 1938 г., събр. Н. Атанасовъ; Рила пл., Чамъ-кория, 12. VIII. 1932 г., събр. П. Дрѣнски; Западни Родопи, Костенецъ, 3. VI. 1939 г., събр. Г. Стояновъ.

Родъ **Polistes** Latr.

Видоветѣ отъ родътъ *Polistes* сѫ разпространени по цѣлата земя. У насъ до сега сѫ известни 5 вида. Почти всички строятъ гнѣзда отъ една пита, прикрепена посрѣдствомъ кѫса дръжка върху клончета, храсти, треви, камъни, даже и върху стени. Обикновено питата има 200-300 килийки.

* 12. **Polistes kohli** D. T. ♀♀, ☿☿.

Новъ видъ за фауната на България. Отъ изучванията върху този видъ се установи, че се срѣща у насъ главно въ планинитѣ. Събранъ е отъ Централния балканъ, височина 1600 м., 23. VI. 1933 г., Кр. Тулешковъ; въ политѣ на вр. Веженъ, височина 1600 м., 28. VIII. 1934 г., Н. Атанасовъ;

Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Рила пл., Чамъ-кория, 25. VI. 1931 г., П. Дрѣнски; Рила пл., Солено-дере, 21. VII. 1931 г., П. Дрѣнски; Рила пл., Ситняково, 1. VIII. 1908 г., Н. Недѣлковъ; Рила, Овнарско, височина 1200 м., 22. VII. 1919 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Родопи, Костенецъ, 3 VI. 1912 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Пиринъ пл., Папазъ-гьолъ, вис. 2,100 м., 19. VII. 1915 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Витоша пл., 22. IX. 1939 г., Н. Атанасовъ; Люлинъ, 21. VIII. 1938 г., Н. Атанасовъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Срѣдна-гора, 22. VII. 1941 г., д-ръ Н. Атанасовъ; Алиботушъ пл., 9. VI. 1935 г., П. Дрѣнски; двореца Кричимъ, 2. VI. 1940 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Вратца, околностьта на Лакатникъ, 26. V. 1935 г., Н. Атанасовъ; Петровска пл., при Петрово-Гевгели, 16. VI. 1918 г., Д. Илчевъ.

Географско разпространение. Испания, Далмация, Срѣдна Европа, Кавказъ, Сирия и Месопотамия.

* 13. **Polistes opinabilis** Kohl. ♀♀, ♂♂.

Презъ 1913 г., когато нашитѣ войски наближаваха Цариградъ, този видъ биде събранъ на 3 януарий с. г. отъ подпоручикъ Д. Илчевъ, при ез. Деркосъ — с. Софасъ — Източна Тракия. У насъ е събранъ още отъ Сливенъ, 27. VIII. 1911 г., П. Чорбаджиевъ; двореца Кричимъ, 18. V. 1940 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Германския манастиръ, 15. VII. 1911 г., Анна Урумова; София, 21. VIII. 1901 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Люлинъ, 21. VIII. 1940 г., Н. Атанасовъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Севлиево, 1. VII. 1911 г., Н. Недѣлковъ; двореца Евксиноградъ, при Варна, 8. VIII. 1935 г., д-ръ Ив. Бурешъ; околностьта на Удово, 24. V. 1918 г., Ферингѐръ.

P. opinabilis е новъ видъ за фауната на България.

Географско разпространение. Испания, Срѣдна и Южна Германия, Срѣдна Европа, Далмация, Гърция (Мореа).

14. **Polistes gallicus** L. ♀♀, ♂♂.

Този видъ е единъ отъ най-разпространенитѣ и се срѣща въ цѣлата Срѣдиземноморска область, Срѣдна и Южна Европа, Северна Африка, Сирия, Кавказъ, Туркестанъ, Персия, чакъ до Китай и Япония. Северната граница на разпространението му достига Северна Русия и Швеция.

Въ разпространението си у насъ се очертава като видъ преобладаващъ въ равнинитѣ и по-малко въ подпланинскитѣ мѣста. Презъ пролѣтьта — априлъ и май ♀♀ посещаватъ *Euphorbia cyparissias* L., сжщо така и видоветѣ — *Salix*. Събранъ е отъ Софлу, 13. VII. 1914 г., Д. Илчевъ; Бадома при Деде-Агачъ, 1. V. 1914 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Гюмюрд-

жина, 24. IV. 1914 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Св. Врачъ, 12. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Удово Гевгели, 24. IV. 1917 г., Феринге-ръ; Кресненско-дефиле, 4. VI. 1930 г., Д. Папазовъ; Ст. Загора, 21. VII. 1906 г., Н. Недѣлковъ; Бургасъ, 1. VII. 1908 г., Н. Недѣлковъ; Варна, 3. VIII. 1938 г., Н. Атанасовъ; двореца Евксиноградъ, 30. VIII. 1935 г., д-ръ Ив. Бурешъ; В. Търново, Преображенския манастиръ, 2. VIII. 1912 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Луково — Софийско, 14. VIII. 1938 г., Г. Стояновъ; София, 15. VIII. 1926 г., П. Дрѣнски; с. Панчарево, Софийско, 20. VI. 1925 г., Н. Радевъ; Германския манастиръ, 10. VII. 1911 г., Ан. Урумова; с. Калгари, Панагюрско, 1. VI. 1906 г., Н. Недѣлковъ; с. Бѣлово, Пазарджишко, 4. IV. 1909 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Пазарджикъ, острова, 2. V. 1901 г., Н. Недѣлковъ; Асеновградъ, 5. V. 1906 г., Н. Недѣлковъ; Голо-бърдо, 19. VI. 1938 г., Н. Атанасовъ; Странджа пл., Вълчановъ мостъ, 3. VIII. 1935 г., П. Дрѣнски; Алиботушъ, 9. VI. 1936 год., П. Дрѣнски; Рила, Чадъръ-тепе, височина 1730 м., 2. VII. 1916 г., Бьотихеръ.

На Балканския полуостровъ е познатъ отъ Далмация, Черна-гора, Гърция (Атина), островитѣ Самосъ, Милосъ. Prof. Bischoff го е установилъ и при Цариградъ.

* 15. **Polistes chinensis** Fabr. ♂.

Новъ видъ за фауната на България, събранъ отъ Д. Илчевъ въ Кожухъ пл., Кичи-кая, височина 1500 м., 18. VII. 1918 год.

* 16. **Polistes sulcifer** Zimm. ♀♀, ☿☿.

Polistes sulcifer е новъ видъ за фауната на България, събранъ предимно отъ нашитѣ планини. До сега е познатъ отъ Пиринъ пл., Баюви дупки, 24. VIII. 1932 год., П. Дрѣнски; Рила пл., Солено-дере, 30. VII. 1934 г., П. Дрѣнски; Витоша пл., Камендѣлъ, височина 1 00 м., 22. IX. 1941 год., д-ръ Н. Атанасовъ; Етрополския балканъ, 12. VII. 1919 год., д-ръ И. Бурешъ; Алиботушъ, височина 1000 м., 7. VI. 1935 г., П. Дрѣнски; с. Богданци при Гевгели, 23. V. 1917 г., Д. Илчевъ.

Родъ **Discoelius** Latr.

Отъ този родъ сж познати 9 вида, но само 2 принадлежатъ къмъ фауната на Европа. Останалитѣ обитаватъ Южна Америка (Чили) и Австралия.

* 17. **Discoelius zonalis** Panz. ♀, ♂.

D. Zonalis е новъ видъ за фауната на България. Разпространенъ почти въ цѣла Европа, той е най-рѣдкия видъ

отъ *Vespidae*. У насъ е събранъ въ двореца Врана на 16. VII. 1914 г., отъ д-ръ Ив. Бурешъ и въ Родопитѣ — Бѣлово, 1. VI. 1911 г., отъ Юл. Милде.

Родъ **Eumenes** L.

Къмъ този родъ принадлежатъ най-много видове отъ сем. *Vespidae*, които надвишаватъ цифрата 100. По-голѣма часть отъ тѣхъ обитаватъ тропическитѣ страни. Въ Европа сж известни до сега 10 вида. Всички строятъ гнѣздата си отъ пѣсъкъ и варовита глина, като ги закрепватъ здраво за стени, камъни, дървета, подъ кората на дървета, даже и въ листата на иглолистнитѣ. Като храна за ларвата оставятъ гжсеница отъ *Geometridae*.

У насъ се срѣщатъ следващитѣ видове.

18. **Eumenes coarctatus** L. ♀♀, ♂♂.

E. coarctatus е най-малкия видъ отъ рода *Eumenes*. Срѣща се у насъ отъ края на априлъ до септемврий. Гнѣздата му сж единични, голѣми колкото лешникъ, изградени отъ глина и пѣсъкъ върху стени, дървета, дребни храсти, а понѣкога и подъ кората на дървета.

Събранъ е отъ Ловечъ, 20. VII. 1932 год., П. Дрѣнски; с. Луково, Софийско, 14. VIII. 1938 год., Г. Стояновъ; Голобърдо, 19. VI. 1938 год., Н. Атанасовъ; Люлинъ, 21. VIII. 1938 год., Н. Атанасовъ; Витоша, Сухото езеро, височина 1600 м., 22. IX. 1939 год., Н. Атанасовъ; Драгалевския манастиръ, височина 950 м., 20. VI. 1918 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Родопи, Бѣлово, 6. VII. 1908 год., Юлиусъ Милде; Рила пл., Чамъ-кория, височина 1450 м., 23. VII. 1934 год., П. Дрѣнски; Алиботушъ пл., 9. VI. 1936 год., П. Дрѣнски; с. Садово, Пловдивско, 1. VI. 1908 год., Н. Недѣлковъ. Споредъ Н. Недѣлковъ (13), този видъ е разпространенъ въ Ст.-Загора и Пазарджикъ.

Географско разпространение. Алжирь, Египетъ, цѣла Европа. На Балканския полуостровъ: Далмация, Румъния, Македония при Солунъ, Гърция — островитѣ: Хиосъ, Серифосъ, Милосъ, Критъ; и Туркестанъ.

* 19. **Eumenes mediterraneus** Kriechb. ♀♀, ♂♂.

Този видъ е новъ за фауната на България. За неговата биология до сега нищо не е известно. Като главенъ ареалъ на неговото разпространение се смѣта крайбрѣжието на Срѣдиземно море, а за северна граница въ Европа — южень Щаермаркъ.

У насъ е събранъ при с. Микре — Ловчанско, 5. IX. 1920 год., Д. Илчевъ; с. Луково — Софийско, 14. VIII. 1938

год., Г. Стояновъ; Люлинъ, 21. VIII. 1938 год., Н. Атанасовъ; Родопи — Бѣлово, 6. VII. 1908 год., Юл. Милде; Ст. Загора, 1. VII. 1908 год., Н. Недѣлковъ; Странджа пл., 11. VI. 1933 год., Кр. Тулешковъ; Източна Тракия — Текирдагъ при с. Шаркьой, 5. V. 1913 год., д-ръ Ив. Бурешъ.

Географско разпространение. Португалия, Испания, Хиерскитѣ о-ви, Алжиръ, Египетъ, Италия, Гърция — и островъ Критъ, Албания, Далмация, Западна и Срѣдна Азия.

20. **Eumenes arbustorum** Panz. ♀♀, ♂♂.

Посещаватъ видоветѣ отъ *Euphorbia*. Гнѣздата сж отъ 4 до 6 камерни, съ 8 до 9 гжсеници отъ *Emmelia trabealis* Sc., или една гжсеница отъ *Colias edusa* F., или много повече отъ *Plusia gamma* L. (10).

У насъ е известенъ отъ двореца Евксиноградъ, при Варна, 10. VIII. 1935 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Драгалевския манастиръ, 15. VII. 1917 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Родопи, Асеновградъ, 30. IV. 1909 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Св. Врачъ, по течението на р. Бистрица, 12. VI. 1938 год., събр. Н. Атанасовъ; отъ Владая и Бургазъ го съобщава Н. Недѣлковъ (13).

Географско разпространение. Срѣдна и Южна Европа, Португалия, Испания, Алжиръ, Далмация, Албания, Кримъ и Каспийската область.

21. **Eumenes unguiculus** Vill. ♀♀, ♂♂.

Най-голѣмия видъ у насъ съ дължина 25—30 м. м. Строи гнѣздата си отъ хоросанъ, които залепва по жглитѣ на врати, прозорци, дървета. Гнѣздата сж значително по-голѣми отъ единъ орѣхъ и съдържатъ повече камери, които напълва съ гжсеници.

Познатъ е отъ двореца Евксиноградъ при Варна, 28. VIII. 1928 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Варна, носъ Галата, 6. VIII. 1938 год., събр. Н. Атанасовъ; Голо бърдо, вр. Острица, височина 1000 м., 19. VI. 1938 год., събр. Н. Атанасовъ; Родопи — Костенецъ, 14. VI. 1939 год., събр. Г. Стояновъ; двореца Кричимъ, 1. VII. 1940 год., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Алиботушъ пл., 10. VI. 1937 год., събр. П. Дрѣнски; Св. Врачъ, по течението на р. Бистрица, 12. VI. 1938 год., събр. Н. Атанасовъ; Кавадарци, 3. VII. 1918 год., събр. Ал. Петровъ. Н. Недѣлковъ (13) го съобщава отъ В.-Търново, Вратца, София, Панчарево, Пазарджикъ и Бачковския манастиръ.

Географско разпространение. Португалия, Испания, Франция, Южна Германия, Унгария, Швейцария, Турция, Италия, Далмация, Албания, Гърция—островъ Критъ, Египетъ, Кримъ Южна Русия.

Родъ **Rhynchium** Spin.

Къмъ този родъ спадатъ два вида, отъ които единия е разпространенъ въ Южна и Югоизточна Европа, а другия — въ Северна Африка.

* 22. **Rhynchium oculatum** F. ♀♀, ♂♂.

Новъ видъ за фауната на България. Изглежда, че се срѣща само въ южнитѣ и югозападнитѣ предѣли на нашето отечество. Събранъ е отъ околностьта на Драма, 25. VII. 1916 год., Н. Недѣлковъ; устието на р. Места, 22. VIII. 1918 год., Д. Йоакимовъ; Деде-Агачъ, 18. VII. 1918 год., д-ръ Ив. Бурешъ; Кавадарци, 3. VII. 1918 год., Ал. Петровъ; с. Мравинци, Кавадарско, 1. VI. 1916 год., Ал. Петровъ.

Географско разпространение. Южна Франция, Испания, Италия, Далмация, Албания, Гърция, Евбея, Критъ, Кипъръ, понѣкога въ Египетъ и Сомалия.

Родъ **Odynerus** Latr.

Родътъ *Odynerus* има най-много видове отъ сем. *Vespidae,* разпространени по цѣлата земя, спадащи къмъ най-мжчнитѣ родове отъ *Hymenoptera.* За Европа сж известни 150 вида. Почти всички сж дребни, единични форми, мжчни за разпознаване, черни съ жълти или бѣли препаски. Гнѣздата си строятъ отъ каль въ стени или сухитѣ стебла на *Rubus.* Гнѣздото обикновено е разположено по права линия, а между всѣка камерка се намира междинно пространство. Нѣкои видове строятъ защитни тржби предъ входа на гнѣздото.

Женскитѣ поставятъ яйцето да виси отъ горната страна на гнѣздото и събиратъ за храна разни ларви отъ хоботници, листни оси *(Lyda),* които предварително сж ожилени и парализирани. Така поставената храна запушва входа. Следъ 11—12 дни ларвата пораства, минава въ какавида и излиза следъ 10 месеца. Паразити *Chrysididae.*

За фауната на България сж познати следнитѣ видове отъ подродоветѣ: *Symmorphus* Wesm., *Ancistrocerus* Wesm., *Lionotus* Sauss. и *Hoplopus* Wesm.

* 23. **Symmorphus murarius** L. var. **nidulator** Sauss. ♀.

Новъ видъ за фауната въ България, събранъ при Драгалевци, Витоша пл. на 26. VI. 1936 г., отъ П. Дрѣнски.

Географско разпространение. Франция, Испания, главно Срѣдна и Южна Европа.

* 24. **Symmorphus gracilis** Brullé. ♀♀.

Symmorphus gracilis е събранъ при Германския манастиръ на 15. VIII. 1911 г., отъ д-ръ Ив. Бурешъ; Рила пл., Рилския манастиръ, височина 1,600 м., 22. VII. 1928 г., С. Кантарджиева. Срѣща се често по *Scrophularia nodosa* L., сжщо въ стени, но гнѣздото му е непознато. Новъ видъ за фауната на България.

Географско разпространение. Срѣдна и Северна Европа до Южна Швеция.

25. **Symmorphus bifasciatus** L. ♀.

У насъ се срѣща презъ юлий и августъ. Събранъ е отъ Рила пл., Чамъ-кория, височина 1,450 м., на 5. VIII. 1935 г., отъ П. Дрѣнски. Н. Недѣлковъ (13) го съобщава отъ София.

Географско разпространение. Северна и Срѣдна Европа, Испания, Черна-гора и Кавказъ.

26. **Ancistrocerus jucundus** Mocs. ♂♂.

Най-малкиятъ видъ отъ подрода *Ancistrocerus*, достигащъ размѣри 6—7 м.м. Този рѣдъкъ видъ за фауната на България е намѣренъ въ Рила пл. Чамъ-кория, на височина 1,200 м., 27. VII. 1924 г., отъ д-ръ Ив. Бурешъ; Витоша пл., вр. Копитото, височина 1,000 м., 22. VI. 1939 г., отъ Н. Атанасовъ; Родопи — Костенецъ, 3. VI. 1935 отъ г., Г. Стояновъ; с. Луково — Софийско, 14. VIII. 1938 г., отъ Г. Стояновъ.

Географско разпространение. Унгария.

27. **Ancistrocerus callosus** Thoms. ♀♀.

Събранъ е въ околностьта на София, 7. V. 1927 г., отъ П. Дрѣнски; Витоша пл., Драгалевския манастиръ, височина 900 м., 1. V. 1912 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Рила пл., Чамъ-кория, височина 1,700 м., 28. VII. 1936 г., д-ръ Ив. Бурешъ.

Географско разпространение. Швеция, Германия, Франция, изобщо въ Срѣдна Европа.

* 28. **Ancistrocerus parietinus** L. ♀♀.

Новъ видъ за фауната на България, намѣренъ отъ д-ръ Ив. Бурешъ въ Рила планина, Чамъ-кория, височина 1450 м., на 25. VIII. 1926 г. и отъ Н. Атанасовъ въ Витоша пл., хижа Момина скала, височина 1,500 м., 20. VI. 1939 г. Би трѣбвало този рѣдъкъ видъ да го търсимъ, когато цъвтятъ ябълкитѣ и крушитѣ.

Географско разпространение. Северна и Срѣдна Европа.

* 29. **Ancistrocerus oviventris** Wesm. ♀.

Този видъ е новъ за фауната на България, намѣренъ отъ П. Дрѣнски въ околностьта на София, на 9. VII. 1926 г. Срѣща се много рѣдко както въ България, така и въ другитѣ страни. Построява многокамерни гнѣзда отъ смѣсь приблизителна на хоросана.

Географско разпространение. Северна и Срѣдна Европа.

30. **Ancistrocerus parietum** L. ♀♀, ♂.

An. parietum изкопава гнѣздото си въ земята, като сполучливо маскира входа. У насъ е значително разпространенъ. Н. Недѣлковъ (13) го публикува подъ името *parietinum*, което е неправилно, освенъ това го смѣсва съ вида *An. renimacula* Lep.

Събранъ е отъ: Германския манастиръ, 20. VII. 1911 г., А. Урумова; София, 21. VI. 1901 г., д-ръ Ив. Бурешъ; Люлинъ, 8. VI. 1914 г., Д. Илчевъ; Срѣдна-гора, въ политѣ на вр. Еледжикъ, височина 1,000 м., 28. VIII. 1933 г.. Н. Атанасовъ; Родопи, Костенецъ, височина 1,000 м., 1. VII. 1939 г., Г. Стояновъ; Гюмюрджина, 24. IV. 1914 г., д-ръ Ив, Бурешъ.

Географско разпространение. Цѣла Европа, включително Испания, Северна и Западна Африка, Далмация, Черна-гора, Албания, Гърция и островъ Критъ, Кавказъ.

31. **Ancistrocerus claripennis** Thoms. ♀♀.

У насъ този видъ е известенъ отъ Срѣдна-гора, политѣ на вр. Еледжикъ, вис. 1,000 м., 28. VIII. 1933 г., събр. Н. Атанасовъ; Централни Родопи, Чепинско, височина 1,000 м., 30. VI .1927 г., събр. д-ръ Ир. Бурешъ; Рила пл., Чамъ-кория, височина 1,450 м., 5. VIII. 1938 г., събр. д-ръ Ив. Бурешъ; Витоша пл., въ подножието на вр. Балабанъ, вис. 1,500 м., 19. VI. 1939 г., събр. Н. Атанасовъ.

* 32. **Ancistrocerus renimacula** Lep. ♀♀.

Новъ видъ за фауната на България, съ значително разпространение. Събранъ е въ околностьта на с. Луково, Софийско, 14. VIII. 1938 г., отъ Г. Стояновъ; околностьта на София, 6. VI. 1926 г., отъ П. Дрѣнски; Родопи, Костенецъ, 1. VII. 1939 г., отъ Г. Стояновъ; двореца Кричимъ, 9. V. 1940 г., д-ръ Ив. Бурешъ; околностьта на гр. Харманлий, 24. VI. 1939 г., отъ П. Дрѣнски; Алиботушъ пл., 7. VI. 1938 г., отъ П. Дрѣнски; Гюмюрджина, 24. IV. 1914 г., отъ д-ръ Ив. Бурешъ. На Балканския полуостровъ е открытъ при Цариградъ на 13. VII. 1926 г., отъ проф. д-ръ H. Bischoff.

* 33. **Ancistrocerus pictipes** Thoms. ♀.

Този рѣдъкъ и новъ видъ за фауната на България, е събранъ отъ П. Дрѣнски, въ околностьта на София, на 24. V. 1938 г., и отъ д-ръ Schultze при Скопие на 28. VIII. 1917 год.

34. **Lionotus quadrifasciatus** H. Sch. ♀♀.

Гнѣздата на този видъ намираме въ сухи стълбове, греди, или постройки отъ дъски. Известенъ е отъ околноститѣ на гр. Кюстендилъ, събранъ отъ Н. Недѣлковъ на 2. VIII. 1908 г.; и Кавадарци, 3. VII. 1918 г., събранъ отъ Ал. Петровъ. Изобщо този видъ се срѣща у насъ по-рѣдко.

Географско разпространение. Швеция, Финландия, Сибиръ, Северна Италия и Срѣдна Европа.

* 35. **Odynerus chevrieranus** Sauss. ♀.

Новъ видъ за фауната на България, намѣренъ отъ Юл. Милде въ Западнитѣ Родопи, при Бѣлово, на 11. VI. 1910 г.

Географско разпространение. Испания, Централна и Южна Франция, Юра, Швейцария, Германия, Унгария, Далмация, Албания.

* 36. **Odynerus innumerabilis** Sauss. ♀♀, ♂.

Разпространението на *Od. innumerabilis* въ Европа не е добре проучено. Споредъ André (1) се срѣща въ Алжиръ, а проф. Bischoff (7) го установява въ Южна Гърция — Мореа при Микене. Нашитѣ екземпляри сѫ напълно идентични съ тѣзи проучени отъ проф. Bischoff.

У насъ този новъ видъ за фауната на България е събранъ отъ П. Дрѣнски въ околностьта на Горна-Орѣховица, на 17. VI. 1927 г.; Родопитѣ, 1. VII. 1908 г., отъ Н. Недѣлковъ и Кавадарци, 3. VII. 1916 г., отъ Ал. Петровъ.

* 37. **Hoplopus spinipes** L. ♂♂.

H. spinipes строи гнѣздата си въ земята и въ стени на постройки измазани съ каль, кѫдето живѣе въ голѣми колонии. Предъ входа на гнѣздото построява 2—3 см. предпазна тржба. Като храна за ларвитѣ събира 10—12 зелени гѫсеници отъ *Mycrolepidoptera*, а яйцето остава да виси на конецъ отъ тавана.

Като паразити при *H. spinipes* сѫ предимно видоветѣ отъ сем. *Chrysididae*.

Този новъ видъ за фауната на България е намѣренъ отъ Ив. Урумовъ при Германския манастиръ, на 30. V. 1915

год.; Витоша пл., надъ Бѣлата-вода, височина 1100 м., 22. VI. 1939 г., отъ Н. Атанасовъ, и Люлинъ пл. 20. VI. 1920 г., отъ д-ръ Ив. Бурешъ.

Географско разпространение. цѣла Европа.

38. **Hoplopus melanocephalus** Gmel. ♀♀, ♂.

Този видъ у насъ е събранъ отъ Ив. Урумовъ въ околностьта на Германския манастиръ, на 30. V. 1915 год.; опитното поле при София, 17. V. 1923 г., отъ П. Чорбаджиевъ; и Бадома — Тракия, на 20. IV. 1914 г., отъ Д. Иоакимовъ.

Географско разпространение. Цѣла Европа, включително Испания; Азия.

39. **Hoplopus reniformis** Gmel. ♂.

H. reniformis е разпространенъ въ цѣла Срѣдна и Южна Европа, отива до Англия, Южна Швеция и Ленинградъ. На Балканския полуостровъ е познатъ отъ Албания. У насъ е намѣренъ при Сливенъ, въ лозята, отъ П. Чорбаджиевъ на 26. VI. 1923 год.

40. **Hoplopus spiricornis** Spin. ♀♀.

Най-голѣмиятъ видъ отъ *Hoplopus* у насъ, достига 14—17 м. м. дължина. Строи гнѣздата си въ земята, образува малки колонии. Събранъ е отъ д-ръ Ив. Бурешъ въ Германския манастиръ — Лозенъ пл., на 25. VI. 1908 год.; Бургасъ, 19. IX. 1910 г., отъ П. Чорбаджиевъ.

Географско разпространение. Южна Европа, Тиролъ, Италия.

Родъ **Celonites** Latr.

Въ палеарктичната область се срѣщатъ 7 вида отъ този родъ. У насъ е познатъ само единъ видъ. Събиратъ медъ.

41. **Celonites abbreviatus** Vill.

Този рѣдъкъ и морфологически интересенъ видъ е събранъ въ околностьта на София отъ П. Дрѣнски, 8. V. 1927 год., и при Бѣлово — Родопитѣ, на 6. VII. 1908 г., отъ Юл. Милде.

Географско разпространение. Познатъ отъ Южна Европа, Испания, Алжиръ, Унгария и Далмация.

ZUSAMMENFASSUNG

In vorliegender Arbeit sind meine Forschungen über die bulgarischen *Vespidae* dargelegt, die ich im Jahre 1938 bei Herrn Prof. Dr. Bischoff in Berlin machte und die ich in letzter Zeit ergänzte.

In Bulgarien haben die Arten aus der Familie *Vespidae* eine verhältnismässig weite Verbreitung, wobei ein grosser Teil der Verbreitung von Pflanzenarten folgt. Bei dieser Verbreitung erweisen sich einige Arten der Familie *Vespidae* in den Gebirgen als Elemente der subalpinen und alpinen Zonen, was auf ihren mitteleuropäischen Charakter hindeutet, andere wieder finden sich tief in den Flachländern und erreichen auch die alpine Grenze in den Gebirgen, wodurch sie ihren teilweise kosmopolitischen Charakter beweisen, die dritten endlich erreichen das Meeresniveau, es sind xerophytischen, für die mediterrane Zone Bulgariens typische Tiere.

Die nördlichsten Fundorte in Bulgarien sind: Widin, Russe, Warna, und die südlichsten Dede-Agatsch und die Insel Thassos. Die westlichsten Fundorte sind das Sucha-Gora-Geb. bei Skopie und Bitolja und die östlichsten — das Strandja Geb. und Burgas.

Ausser dem bearbeiteten Material aus Bulgarien stand mir auch solches aus Dalmatien, Griechenland, Ost-Thrazien und Kleinasien zur Verfügung.

Durch vorliegenden Beitrag werden 41 Arten und Varietäten von Faltenwespen veröffentlicht. Von diesen sind für die Fauna Bulgariens folgende 21 Arten neu: *Vespa orientalis* Fab., *V. norvegica* F. var. *norvegica* F., *V. norvegica* F. var. *saxonica* F., *Pseudovespa austriaca* Panz. ♀, *Pseudovespa omissa* Bisch. ♀♀, ♂♂, *Polistes kohli* D. T., *P. opinabilis* K., *P. chinensis* Fabr., *P. sulcifer* Zimm., *Discoelius zonalis* Panz., *Eumenes mediterraneus* Kr., *Rhynchium oculatum* F., *Symmorphus murarius* L. var. *nidulator* Sauss., *Sm. gracilis* Br., *Ancistrocerus parietinus* L., *An. oviventris* W., *An. renimacula* Lep., *An. pictipes* Thoms., *Odynerus chevrieranus* Sauss., *Od. innumerablis* Sauss. und *Hoplopus spinipes* L.

Ich spreche hier meine tiefste Dankbarkeit meinem Prof. Dr. H. Bischoff aus für seine kundige Anleitung und Hilfe bei meiner Arbeit.

Das von mir studierte Material befindet sich in den Sammlungen der Kgl. Entomologischen Station, Sofia, Kgl. Palais.

СПИСЪКЪ НА ИЗПОЛЗУВАНАТА ЛИТЕРАТУРА.

1. André, Ed. — Species des Hyménoptères d'Europe et d'Algerie, Tome Deuxième, Gray, 1881.

2. Bequaert, J. — The American Polistes with prepectal suture, Arch. Inst. Biol. Veget., vol. 3, № 2, Rio de Janeiro, 1937.

3. Bequaert. J. — A Tentative Synopsis of the Hornets and Yellow-jackets (Vespinae; Hymenoptera) of America, Entomol. Americana, vol. XII, № 2, pp. 71—138, 1932.

4. Birula, A. — Uber die russischen Wespen und ihre geographische Verbreitung, IV, Zoologischer Anzeiger. Bd. 87, № 1, 2, SS. 127—143, Leipzig, 1930.

5. Bischoff, Dr. H. — Zur Kenntnis der Gattung Pseudovespa. Sitzungsber. der Gesell. Naturforschender Freunde zu Berlin, Jahrg. 1930, SS. 329 – 346, Berlin, 1931.

6. Bischoff, Dr. H. — Eine bisher verkannte und eine neue Art der Gattung ***Vespa*** aus der mitteleuropäischen Fauna. (Hym. Vesp.), Mittl. der Deut. Entomolg. Gesell., Jahrg. 2, № 1, SS. 6—7, Berlin, 1931.

7. Bischoff, Dr. H. — Zoolog. Streifzüge in Attika, Morea und besonders auf der Insel Kreta. II. Hymenoptera VII. Abhand. Naturwissensch. Verein zu Bremen, Bd. XXVII, № 1, SS. 85—90, Bremen, 1928.

8 Blüthgen P. — Beiträge zur Kenntnis der paläarktischen Eumeniden (Hym. Vespidae). — Deutsch. Ent. Zeitschr. Jahrg. 1938, Heft II, SS. 434 – 496, Berlin, 1938.

9. Blüthgen, P. — Systematisches Verzeichnis der Faltenwespen Mitteleuropas, Skandinaviens und Englands. „Konowia", Bd. XVI, Heft. 3, 4, SS. 270—295, Wien, 1938.

10. Friese, Dr. H. — Die Bienen, Wespen, Grab-und Goldwespen, (Die Insekten Mitteleuropas insbesondere Deutschlands), Bd. I, SS. 1—192, Stutgard, 1926.

11. Maidl, Dr. F. — Beträge zur Hymenopterenfauna Dalmatiens, Montenegros und Albaniens, Annalen des Naturhistor. Museums in Wien, Bd. XXXV, SS. 36 – 106, Wien, 1922.

12. Йоакимовъ, Д. — Оси и стършели презъ лѣтото на 1929 г. у насъ. Известия на Бълг. ентомолог. д-во, кн. V, стр. 163—174, София, 1930 г.

13. Недѣлковъ, Н. — Седми приносъ къмъ ентомологичната фауна на България. Списание на Българската академия на наукитѣ, кн. IX, ст. 201—202, София, 1914.

14. Schmiedeknecht, O. — Die Hymenopteren Mitteleuropas, Jena, 1907.

15. Schmiedeknecht, O. — Die Hymenopteren Nord-u. Mittel-Europas, Zweite Auflage, Jena, 1930.

16. Schulthess, A. — Ergebnisse einer zoologischen Studien-und Sammelreise nach Griechenland namentlich nach den Inseln des Agäischen Meeres. 5. Vespidae. Sitzungsb. der Akad. des Wissensch. in Wien. Mathem.-naturw. Kl., Ab. I, Bd. 143, H. 1, 2, Wien, 1934.

